

Mennesker mødes på bibliotekerne

■ KOMMENTAR

Frivilligt arbejde på bibliotekerne
i søgelyset

■ TEMA:

BIBLIOTEKSBAROMETER 2010
Bibliotekernes virkelighed lige nu

■ NYE PARTNERSKABER

//Nethood, KidSmart og FILM-X ONLINE
viser vejen frem

Få nyheder fra
www.bibliotekogmedier.dk
som email:
www.bibliotekogmedier.dk/
nyheder/nyhedsservice

RSS-feeds:
www.bibliotekogmedier.dk/
nyheder/rss/

BIBLIOTEK OG MEDIER
Nr. 2. 2011 • 21. årgang

Styrelsen for Bibliotek og Medier
H. C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon
33 73 33 73

post@bibliotekogmedier.dk
www.bibliotekogmedier.dk

Redaktion
Jens Thorhaug (ansv.)
Pernille Bjerrum (red.)
Kristine Rude (red. sekr.)

Susanne Mahler
Jakob Heide Petersen

Grafisk produktion
Stæhr Grafisk

Tryk: C.S. Grafisk A/S
Oplag 3.000

ISSN 1903-7368
Elektronisk ISSN 1903-7376

Foto: Nils Lund
Foto side 5: Aarhus Kommune

Redaktionen er afsluttet
den 25.5. 2011

Publikationen kan hentes på
www.bibliotekogmedier.dk

Bliv abonnent på
Bibliotek og Medier
www.bibliotekogmedier.dk
Bladet er gratis og
udkommer hvert kvartal

INDHOLD

KOMMENTAR	Frivilligt arbejde i søgelyset	3
INTERVIEW	Open source er lige til højrebenet for bibliotekerne	4
TEMA: BIBLIOTEKSBAROMETER	Vidensamfundets folkebibliotek rykker	9
	Højt til loftet i det fysiske bibliotek	10
	Det Digitale Bibliotek – godt på vej, men endnu ikke i mål	11
	Læring på biblioteket – fra vugge til grav	12
	Hinnerup Bibliotek er også togstation	13
	Åbne biblioteker – en dansk succeshistorie	14
BIBLIOTEKSUDVIKLING	Medborgercentre er fremtidens filialer	16
DEFF	Viden og vækst – små og mellemstore virksomheders adgang til forskningsresultater	17
	Licensbetingelser i digital form	18
	Licenser til alle – status på halvvejen	21
NETBIBLIOTEKER	Et kig ind i Palles Gavebod	22
PARTNERSKABER	//Nethood – nyt partnerskab sikrer flere kompetencer til borgerne	25
	Børnevenlige computere styrker it-færdigheder	26
	Lav film på biblioteket	26
	Internationalt	28
	Info	29
	Publikationer	31
	Personnyt	31

HUSK:

LEDERMØDE DEN 15.-16. NOVEMBER PÅ NYBORG STRAND. INVITATION UDSENDES MEDIO SEPTEMBER

BILLEDTEMA

Politik og Mosekoner

Folkebibliotekerne i Danmark lægger hus til meget andet end avislæsesale og udlån af bøger. Hvert år afholder bibliotekerne mange hundrede arrangementer, der spænder vidt fra rollespil og it-kurser til litteraturklubber og musikarrangementer. På **Odense Centralbibliotek** har der blandt andet været politisk debat om kulturpolitik med folketingspolitikere Mogens Jensen (S) og Ellen Trane Nørby (V). På **filialen i Vollsmose** holder Kvindegruppen Mosekonerne til. De mødes hver anden onsdag for at være kreative, imens de vender store og små ting inden for kvinde- og kulturpolitik. En eftermiddag i april prøvede de kræfter med foldning og dekoration af tebreve over en god snak.

Jens Thorhauge

Frivilligt arbejde i søgelyset

2011 er af EU-Kommissionen udnævnt til *Det Europæiske år for frivilligt arbejde til fremme af aktivt medborgerskab*. Præciseringen af formålet, *fremme af aktivt medborgerskab* har vist sig nyttig. For i modsætning til så mange andre markeringer af denne art, hvad enten der er tale om dage, uger eller år, har der faktisk i offentligheden været et klart fokus på frivilligt arbejde.

Debatten er frem for alt affødt af en tendens til, at velfærdsopgaver, vi har været vant til bliver løst ved skatteborgerbetalt arbejde, overgår til frivilligt arbejde. Eksempler, der har været fremme i debatten, er istandsættelse, rengøring og almindelig vedligeholdelse af skoler og andre institutioner. Der rumler også overvejelser om drift af åbne biblioteker ved frivillig indsats.

På den baggrund er der god grund til at overveje det frivillige arbejdes status. Det mest oplagte område at fremhæve er frivilligt arbejde, der er relateret til børn og unges fritid. Dansk sports- og spejdervirksomhed eksisterede næppe uden frivilligt arbejde, som er så indarbejdet, at det er helt uproblematisk.

I bibliotekerne er der også gode eksempler på frivilligt arbejde, der føjer nye dimensioner til virksomheden. F.eks. er Skanderborgs Kulturhus drevet af frivillige i samarbejde med biblioteket, en konstruktion, der har som resultat, at Skanderborg har et aktivt, inddragende kulturliv, der simpelthen ikke ville have været der uden den frivillige indsats. Også denne model er indarbejdet gennem mange år og giver – så vidt vides – ikke anledning til konflikter.

Et nyere eksempel er lektiecaféerne baseret på frivilligt arbejde, og de står som et flagskib for bibliotekernes indsats inden for læring og samspil med undervisningssystemet. *Karrierebiblioteket*, som Københavns Biblioteker har startet, hvor frivillige fortæller om deres erhverv for at hjælpe de unge i deres uddannelsesvalg, er en original, sjov og dybt relevant service, som også bidrager til den form for møder, der er en del af et aktivt medborgerskab. Et tredje eksempel er *Ageforce*, det netværk som Roskilde Bibliotek faciliterer for ældres sociale, kulturelle og læringsmæssige aktiviteter, og som aktivitetsmæssigt stort set er selvdrevet.

Jeg vil hævde, at de gode eksempler er karakteriseret ved, at der er et samspil mellem frivillige og professionelle. Der må være professionelle rammer i form af ordentlige lokaler og servicering af aktiviteterne. Og der må være en organisation, der fungerer som backup og sikkerhed for, at annoncerede aktiviteter gennemføres.

Når det kommer til at erstatte betalt arbejdskraft med frivillige, rejser der sig helt andre problemstillinger, og der åbnes for konflikter med de faglige organisationer, ligesom risikoen for at demotivere den professionelle indsats er åbenlys. De spredte forsøg, der i nyere tid er gjort på at drive biblioteker med frivillig arbejdskraft, har ikke vist sig holdbare el-

ler servicemæssigt på niveau med professionelt drevne biblioteker.

I USA var der for nogle år siden en kampagne med sloganet 'giv fem timer tilbage til dit samfund om ugen'. Her blev frivillig arbejdskraft systematisk udnyttet til levering af velfærdsydelser, og mange biblioteker fik markante indslag af frivillig arbejdskraft. Men generelt blev erfaringen, at man ikke kan drive de grundlæggende professionelle processer med frivillig arbejdskraft, endnu en gang bekræftet.

Svagheden ved det frivillige arbejde er, at det er, ja, frivilligt. Det indebærer, at det ophører, når motivationen til at gennemføre det ikke længere er til stede. De frivilligt drevne biblioteker lukker, når ildsjælene brænder ud. Og på samme måde rammes den afhængige borger, hvis den frivillige besøgsven, lektiehjælper eller it-supporter beslutter sig til at stoppe.

Konklusionen er, at trods svagheden ved frivilligt arbejde er der så store perspektiver i at udnytte den, at alle de institutioner, der kan se muligheder for værditilvækst med nye frivilligt drevne tilbud, bør forfølge dem. Men det er en god idé at fastholde EU-perspektivet om 'aktivt medborgerskab' og ikke tænke i økonomiske besparelser, der let kan få den modsatte effekt af den tilstræbte.

» Der må være professionelle rammer ... og en organisation, der fungerer som backup og sikkerhed «

Pernille Bjerrum

Interview med Bo Fristed

Open source er lige til højrebænet for bibliotekerne

Hvordan kan vi skabe fælles digital udvikling i folkebiblioteksregi? 22 biblioteker og syv leverandører har allerede taget udfordringen op og er partnere i TING-konceptet. TING er baseret på open source og er centreret omkring en fælles databrønd, der giver mulighed for formidling af både fysisk og digitalt materiale på en række forskellige platforme.

Bo Fristed er It-chef i Kultur og Borgerservice, Aarhus Kommune og formand for TING council. Han var med til at starte TING-konceptet i 2007 sammen med Københavns Biblioteker og DBC, og giver her sit bud på perspektiverne i fælles digital udvikling.

Hvad er 'TING-konceptet' og hvorfor har I lavet det?

Det sidste først. Vi lavede det, fordi det ikke fandtes i forvejen, og fordi vi havde nogle temmelig store behov på bibliotekerne, som vores systemleverandører ikke kunne efterkomme.

På bibliotekernes hjemmesider viste vi alle vores fysiske materialer. Det vil sige, at vores digitale repræsentation var en præsentation af vores fysiske materialer, men alle de digitale materialer var der ikke, for dem havde vi ikke adgang til. De lå, og gør det for nogles vedkommende stadigvæk, i nogle siloer, hvor de er pakket ind i leverandørens forretningsmodel.

Så vores tanke med TING-projektet var oprindeligt, at vi ville have fat i de her data, smide dem ind i en brønd, indeksere metadata omkring dem og på den måde skabe sammenhæng og præsentere de digitale ressourcer på hjemmesiden.

Det var starten på det. Så kom vi ret hurtigt til at snakke om, at vi også gerne vil have et hjemmeside-system (CMS), som vi selv havde indflydelse på. Vi har udviklet et CMS, som flere og flere biblioteker nu bruger, fordi det er open source og jo flere der bruger det, jo flere er vi om at udvikle det, og det er en grundlæggende tanke i TING.

Formidling og relationer

TING-projektet handler primært om formidling på den måde, at man vælger, hvad der skal formidles omkring det, der

kommer ind i brønden. Det er ikke it-folk, der skal sidde og finde ud af, hvordan Danske Dyr skal indekseres, det er biblioteksfolk, som kan relatere data i forhold til hinanden. Den store forskel på TING-brønden og andre metadata-brønde er, at de data, der kommer ind, har relationer til hinanden.

Hvis man f.eks. kommer på Aarhus Kommunes hjemmeside og gerne vil låne *Journal 64*, så har vi 697 reservationer på den, og vi har 80 eksemplarer. Så vi kan ret hurtigt regne ud, at der går fire måneder, før man kan få lov til at låne den. Nu kan vi sige til brugeren, når hun forsøger at reservere den fysiske bog: "Der går fire måneder, inden du får den. Hvis du kunne tænke dig at få den som en netlydbog, kan du streame den med det samme, hvis du trykker her, og du kan downloade den, hvis du trykker her."

Det kan skabe sammenhæng mellem forskellige medietyper, og det har vi aldrig kunnet gøre før. Vi skal have integreret netmusikken og andre ressourcer direkte på hjemmesiden. Så det er ikke bare formidling, det er også at få data skubbet i den rigtige retning, og det er biblioteksfolk, der sidder og prioriterer, hvad det er for nogle kilder, der skal med over i databrøndene.

Fleksible temasider

Man skal understøtte den fælles formidling i biblioteksregi, men jeg ser det mere som temaer. Det har noget med rækkefølgen at gøre. Palles Gavebod er en hjemmeside, en styrelsesvision i øvrigt,

og den er også fin. Men teknisk er den problematisk. Der er TING i bunden og midten, men brugergrænsefladen er totalt lukket. Det, man efter min mening burde gøre, er at lave en standardtemaside.

Man kunne godt opbygge den som Palles Gavebod. I open source, men uden at 'hard'-kode indholdselementer, som

man har gjort. Herefter skulle man lave en søgning ned i vores brønd, som jo også er det man gør på Palles Gavebod, og tage den søgning og putte op i halen af temasiden. Så dukker der noget op fra brønden. Hvis man så tager den ud igen, og sætter en anden søgning ind, som retter sig imod folk over 55, dukker Ageforce op. På den måde kan vi bruge vores krudt på at lave en filtrering af indhold, som er interessant for de forskellige målgrupper frem for at lave temasider og hjemmesider, som understøtter en enkelt målgruppe. Vi skal væk fra at lave nye hjemmesider hver gang og i stedet lave én, der kan bruges bredt.

En hjemmeside på en time

Vi påstår ikke, at vores hjemmesidesystem er det bedste i verden. Men TING CMS er super, super godt, og det er samtidig gratis, og alle kan få det på en time. Vi har også lavet et CMS til mobil, en conferenceplatform og et storskærmsværktøj, der bliver lanceret til efteråret.

Hvor nemt er det reelt at arbejde med TING for nogen som ikke er it-tekniske, men f.eks. har en bibliotekarbaggrund?

Det er ikke biblioteksfolkene, der skal lave it-nørderi. Det ligger kun perifert i uddannelsen. Biblioteksfolk skal sørge for at gøre folk klogere, formidle og den slags. I Aarhus har vi programmører til det tekniske, og så leverandører vi køber til at lave udvikling.

Der er måske 10-12 biblioteker, der har programmører, og det er rigeligt. Det skal helst være sådan, at man kan få en hjemmeside ved at klikke en enkelt gang og svare på nogle simple spørgsmål om, hvilket bibliotekssystem man bruger, hvilket logo der skal på, hvilke farver man vil have osv.

Det er vores mål, og det når vi før efterårsferien. Så kan det lille bibliotek få sin lille hjemmeside med deres eget katalog og den slags. Og så har de ikke brug for særlige it-kompetencer.

TING-konceptet – eksempel på infrastruktur til folkebiblioteker

Rapporten *Folkebibliotekerne i Vidensamfundet* anbefaler etablering af Danernes Digitale Bibliotek (DDB) og adresserer bl.a. udfordringen omkring bibliotekernes digitale infrastruktur. Rapporten beskriver bibliotekernes behov for en infrastruktur, der kan håndtere digitale materialeformer og understøtte en samlet søgning i mange forskellige materialetyper. Infrastrukturen skal desuden kunne bidrage til en intelligent præsentation af materialerne med righoldige beskrivelser, anbefalinger, anmeldelser og forslag til yderligere materialer samt understøtte formidling af materialer på nye platforme såsom storskærme i det fysiske rum eller mobile enheder.

TING-konceptet bliver i rapporten nævnt som et eksempel på et projekt, der kan danne rammen om en fælles digital infrastruktur, og arbejdsgruppen for DDB har bedt Devoteam Consulting om at lave en vurdering af TING som infrastruktur i DDB.

».. bibliotekssektoren har en udviklingstrang og nogle mennesker, som har nogle kompetencer .. der gør, at man kigger lidt ud af boksen «

Det er ikke sådan, at fordi det er fælles, så kræver det lige meget af alle, tværtimod er det i TING-projekter ok at sidde på hænderne og vente på, at der er nogen, der kommer og serverer noget for én. For vi tager det som udtryk for, at man ikke orker det eller magter det eller har råd til det. Hvis ikke vi havde det som afsæt, ville det være alt for træls at arbejde med open source.

Udviklingskraften skal fastholdes
Er der overhovedet grund til, at hver kommunes bibliotek har deres egen hjemmeside?
Nej. Til en vis grad. Vi trænger til et nyt bibliotek.dk. Det nye bibliotek.dk kunne godt indeholde en lokal hjemmeside til hver enkelt kommune med et standard-layout. De må få vores, vi har lavet det én gang. Den skal være god nok til en lille kommune, der ingen ambitioner har på hjemmesidefronten, samtidig med at alle de store og mellemstore kommuner, og de små, som har et behov, skal have lov til at arbejde videre på den, så den kommer til at se ud, som de har lyst til og indeholder de ting, som de ønsker.

Det er nødvendigt, at en sådan hjemmeside er meget fleksibel for at fastholde den udviklingskraft, som ligger i bibliotekerne i dag, og som har været der i rigtig, rigtig mange år. Det er den bærende udviklingstankegang i TING. Hvis du kommer og siger "nu får I denne her hjemmeside, det er den eneste, I må bruge, og det er en kopi af bibliotek.dk, den er grå, og den ser sådan her ud. Hvis I vil have den i grøn, kan I få det, og dét er så dét". Så dør rigtig meget af den udvikling, der ligger på formidlingsdelen, ja på

hele biblioteksområdet. Så forsvinder dem, der har engagement og energi til at lave noget.

For at undgå det skal man sørge for at organisere Danskernes Digitale Bibliotek omkring det, som bibliotekerne er stærke til, og det er netop udvikling og at arbejde i netværk. Vi skal have tillid til hinanden, vi behøver ikke alle sammen at være med alle steder, vi kan godt uddelegere opgaver. Vi skal åbne op, så man kan udvikle de ting, man har lyst til og behov for, og så skal man føre de elementer, der bliver udviklet, tilbage. Dét kan vi gøre i TING. TING-organisationen er et åbent udviklingsnetværk, der har som opgave at facilitere udviklingsarbejdet.

Jeg tror, det er rigtigt, at denne udvikling kommer fra bibliotekssektoren, for bibliotekssektoren har en udviklingstrang og har nogle mennesker, som har nogle kompetencer, blandt andet fra biblioteksskolen, der gør, at man kigger lidt ud af boksen. Og så har man biblioteksloven, som siger fri og lige adgang til informationsressourcer – så open source og gratis software, det er lige til højrebenet.

Organisering

Hvis flere skal bruge open source, kan man så fortsat arbejde netværksorganiseret, eller skal der mere organisering til?

Vi har allerede en organisering, en rundorganisering med teams med bibliotekspartnere og leverandører, og så har vi et council, som dog kun bestemmer over det, vi ejer, og det eneste vi ejer, er noget kildekode, som vi giver væk gratis. Så der

er ikke nogen magt eller indflydelse i det her, og det synes jeg heller ikke, der skal være så længe, det er et netværk. Alle kan blive partnere med TING, det koster ikke noget, og der er ingen forpligtelser, der er faktisk ikke andet end en hensigtserklæring om, at man gerne vil det her.

Hvis styrelsen eller Koordinationsgruppen for netbiblioteker eller andre kommer og siger, at det, vi har lavet, kan man godt bygge videre på i forhold til Danskernes Digitale Bibliotek, er det en anden sag. Så skal der nogle andre styringsmekanismer ind over, så er der nogen, der skal bestemme. Og så vil de ikke have sådan en flok som os i organisationen. Men den virker fint, som den er nu.

Vi er jo aldrig alle sammen med, når vi laver noget. I stedet for at vi alle interesserer os for f.eks. at lave et billetsystem, har Randers sagt, at dét vil de gerne. De spørger så, om der er andre, der vil være med, og derefter går de i gang. Lige nu er vi et par og tyve biblioteker med i TING, men der skal ikke involveres 22, hvis der skal laves en ny dims. Den laver vi bare, og så fortæller vi de andre det, laver en vejledning og holder et installationsparty. Herefter kommer det med i standarden, så det næste bibliotek, der laver en kopi af vores CMS, får det med.

DBC og TING

Vi arbejder i TING med nogle andre leverandører, end vi gjorde før. Noget, vi gør meget ud af, er at finde nye leverandører, som kan være med til at holde gang i konkurrencen. Ellers får vi et nyt monopol, og det er vi ikke interesserede i.

» .. jeg tænker egentlig, at et bud på et fælles bibliotekssystem også burde være en del af Danskernes Digitale Bibliotek «

Hvad er DBC's rolle i TING?

DBC har undergået en forandring nogenlunde samtidig med, at vi har lavet TING. Efter hvad de selv siger, har TING-projektet bidraget til en temmelig stor kulturforandring på DBC.

De første år jeg var i bibliotekssektoren, kunne jeg mærke, at man så lidt skævt til DBC i kommunerne. De var for dyre, og de malkede os for penge, og de var heller ikke helt gode nok. Men det har ændret sig. Der skete bl.a. det, at en afgørelse i Konkurrencestyrelsen medførte, at de lavede OLS, Open Library Strategy, og det passede som hånd i handske med TING.

De har været med i hele udviklingen som leverandør, men også som tæt partner, og flere af dem, der har været med i TING fra starten, arbejder i dag i DBC. DBC laver jo nationale løsninger, de får pengene fra DanBib, de har kontrakten med bibliotek.dk osv. De har selvfølgelig en særlig rolle.

Jeg tror, vi skal være opmærksomme på, når vi entrerer med DBC, at vi sondrer mellem, hvornår de er partnere, og hvornår de er leverandører. Vi skal sørge for at holde dem i armslængde, og hvis TING får en rolle i Danskernes Digitale Bibliotek, og det tror og håber jeg, vi gør, så skal DBC defineres som leverandør. Og det betyder, at der skal være en bestiller på den anden side. Det behøver ikke nødvendigvis at være styrelsen.

Bliver DBCs rolle udspillet af, at man laver fælles digital udvikling?

Nej, for de har været med hele vejen og

kunne indrette sig på det. Vi sparer jo ikke penge på det her. Jeg har brugt flere penge på bibliotekets hjemmeside de seneste to år, end jeg har brugt før. Rigtig mange flere penge. Leverandørerne har tjent penge på det, det siger sig selv. Vi har til gengæld fået et produkt, som vi gerne vil have.

DBC plejer at tjene penge på at sælge et eller andet for 60 øre pr borger. Nu sælger de adgang til databrønden eller særlig konsulentbistand i forhold til implementering af moduler. Så de er blevet mere konsulenter og softwarevirksomhed, end de har været før. Den der rolleafklaring tror jeg er altafgørende for, at det ender på en måde, hvor vi har styr på omkostningerne.

Nyt fælles bibliotekssystem

Hvad er relationen mellem det nye fælles bibliotekssystem, der skal i udbud nu, og TING?

Initiativtagerne er de samme, og mange kommuner er med i dialogen. Så vi er ret langt i forhold til at være en flok, der kan få lavet noget konkurrence. Jeg kunne rigtig godt tænke mig, at vi får det samme bibliotekssystem alle sammen.

Er det så ikke tilbage til det med én leverandør?

Nej, det er det ikke, fordi det vil være vores system. Hvis vi går i udbud og får defineret et system, så er det vores system. Jeg er ikke så vild med tvang, det skal være dem, der gerne vil være med i det system, som er med. Vi kan ikke selv lave det, det ville være fuldstændig umuligt, så de leverandører der laver det til

os, skal selvfølgelig have penge for det i en periode, indtil den her investering har tjent sig hjem. Og når der så er gået fire eller fem år, og vi skal have det i udbud en gang til, så skal vi ikke, som i dag, i udbud efter et nyt system, men i stedet sende driften og udviklingen i udbud. Så jeg tænker egentlig, at et bud på et fælles bibliotekssystem også burde være en del af Danskernes Digitale Bibliotek.

Den ultimative kommunale hjemmeside

Er bibliotekerne noget særligt, eller kan TINGs CMS og struktur også bruges af andre?

Det er som udgangspunkt bibliotekerne, som bruger det i dag. Men i princippet kan man bruge det til hvad som helst.

I 98 kommuner sidder vi og arbejder intenst på at imødegå krav fra digitaliseringsinitiativer på en række områder, for at vi kan spare en masse penge i det offentlige system. Det sidder vi og gør 98 steder med medarbejdere, der er lokalt ansat, og det irriterer mig grænseløst, for hvis man nu havde lavet det samme setup som med TING, skulle man kun gøre det ét sted.

Så det vi gerne vil, men det er i en helt anden sammenhæng og ikke i biblioteksregi, er at udforme den ultimative kommunale hjemmeside og derefter lave 97 kopier af den. Igen på en måde hvor hver enkelt kommune selv kan bestemme, hvordan den skal se ud. Det er som sagt et andet projekt, men det fortæller meget godt, hvad perspektiverne er.

Læs mere om TING på <http://ting.dk>

TEMA

BIBLIOTEKSBAROMETER 2010

Hvordan ser virkeligheden ud på landets folkebiblioteker lige netop nu? Samtlige 97 folkebiblioteksvæsner i Danmark har svaret på det omfattende spørgeskema, som styrelsen sendte ud i februar og resultatet er et helt unikt indblik i folkebibliotekernes aktuelle virke og hverdag.

Vidensamfundets folkebibliotek rykker

Lisbet Vestergaard

Biblioteksbarometeret for 2010 giver en fyldig og tankevækkende status på folkebibliotekernes virke et år efter lanceringen af rapporten *Folkebibliotekerne i vidensamfundet*. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at bibliotekerne sætter mange kræfter ind på at skabe levende biblioteksrum, opdyrke nye partnerskaber og facilitere netværk.

Udgangspunktet for rapporten var, at biblioteket som kulturinstitution er under forandring. Strømmen af informationer og kampen om opmærksomheden stiller nye krav til bibliotekernes tilbud og tilgang til borgerne. Målene er de samme: Oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet. Men midlerne skal gentænkes og udvikles. Gerne i samarbejde med bibliotekets brugere og ikke mindst med de borgere, der ikke normalt bruger biblioteket.

Svarprocent på 100

Biblioteksbarometeret rummer en række spørgsmål om så forskellige emner som bibliotekernes arrangementer, læringstilbud, teknologi, udviklingsprojekter, partnerskaber, formidling og deltagelse i nationale kampagner. Der er tale om en ideel svarprocent på 100. Alle 97 biblioteksvæsener har besvaret 62 spørgsmål, og undersøgelsen giver dermed et unikt,

samlet indblik i folkebibliotekernes aktuelle virke og hverdag.

Svarene er interessante for såvel bibliotekerne og kommunerne som for Styrelsen for Bibliotek og Medier og andre aktører på området. Biblioteksbarometeret giver f.eks. inspiration i forhold til nye arrangementstyper og opdyrkelsen af lokale partnerskaber. Samtidig giver svarene det enkelte bibliotek mulighed for at foretage perspektiverende – og måske endda øjenåbnende – sammenligninger på tværs af kommunegrænser.

Tendenser

Blandt de mere markante tendenser fra årets barometer er:

- Øget fokus på borgerservice: I 2009 var borgerservice en fast del af bibliotekets opgave hos 10 % af bibliotekerne. I 2010 er tallet knap 21 %.
- Flere romanlæseklubber: Antallet er næsten fordoblet fra 108 i 2009 til 210 klubber i 2010.
- Øget interesse for lektiecaféer: I 2010 var det næsten halvdelen af bibliotekerne, der havde lektiehjælpcaféer (49 %) mod 41 % året før.
- Flere *Lær mere om it-kurser*: 76 % af bibliotekerne afholdt i 2010 kurser i regi af *Lær mere om it*. I 2009 var tallet 69 %.

- Øget anvendelse af RFID-tags (Radio Frekvens IDentifikation): Antallet af biblioteker, der har eller forventer at tage RFID tags i brug inden for det næste års tid, er steget fra 70 % i 2009 til 90 % i 2010.

På de følgende sider stiller uddybende artikler skarpt på fem udvalgte temaer i biblioteksbarometeret. Artiklerne perspektiverer og analyserer årets resultater og lægger samtidig op til diskussion af bibliotekernes lokale prioriteringer og mulige udviklingsretninger.

Baggrund

Biblioteksbarometerets formål er at give et bredt og tidssvarende indtryk af den dynamik og aktivitet, der udfolder sig i folkebibliotekerne. Spørgeskemaets målinger skal ikke nødvendigvis bruges i en dataindsamling over flere år.

De mange faktuelle oplysninger og tal er indsamlet via spørgeskemaer udsendt til samtlige biblioteksvæsener i februar 2011.

Biblioteksbarometeret ligger som fuldt tekst på www.bibliotekogmedier.dk. Næste indsamling af oplysninger til Biblioteksbarometeret er planlagt til vinteren 2012.

Højt til loftet i det fysiske bibliotek

Sophie Bruun og Christian Søndergård Christensen

Bibliotekernes fysiske rum bliver brugt til meget andet end avislæsesal og udlån af bøger. I hele landet prioriterer bibliotekerne rollen som mødested højt og afholder arrangementer med læring, oplevelse og inspiration som omdrejningspunkt.

I rapporten *Folkebibliotekerne i videnssamfundet* blev det fysiske bibliotek overordnet set ud fra to perspektiver. For det første skal biblioteket udfolde sig i fire rum – inspirationsrummet, læringsrummet, møderummet og det performative rum. For det andet er partnerskaber et vigtigt element i udviklingen af biblioteket og dets tilbud til borgerne.

Der er i firerumsmodellen tale om ideelle rum snarere end fysiske lokaliteter, men referencerammen er både det fysiske og det digitale bibliotek. Idealet er, at de fire rum skal støtte op om hinanden i realisering af bibliotekets overordnede formål i viden- og oplevelsessamfundet. Partnerskaber kan bidrage til, at biblioteket bliver mere tilgængeligt ved at borgerne møder biblioteket i nye sammenhænge og bør være et centralt indsatsområde for det enkelte bibliotek.

Mangfoldige arrangementer

Et år efter rapportens offentliggørelse kan Biblioteksbarometeret anvendes som en indikator for udviklingen af det fysiske rum og bibliotekernes tilbud til borgerne. Bibliotekernes svar på spørgsmål om afholdte arrangementer med ekstern

støtte peger især på den store spændvidde i bibliotekernes tilbud, der dækker over alle mulige aktiviteter fra rollespil til litteraturklubber og musikarrangementer. Litteratur indtager dog fortsat førstepladsen som bibliotekernes foretrukne tema for arrangementer.

Nogle biblioteker holder mange arrangementer. Der er således eksempler på biblioteker, der har afholdt over 30 arrangementer med ekstern støtte. Også de partnerskaber, der er etableret i forbindelse med arrangementerne, karakteriseres ved stor bredde. Bibliotekerne samarbejder med andre offentlige institutioner, erhvervsvirksomheder og en lang række organisationer og foreninger.

Som noget nyt giver Biblioteksbarometeret et overblik over de afholdte arrangementer fordelt på kategorier, hvorfor tallene ikke umiddelbart kan sammenholdes med tallene fra året før. Men med lidt hovedregning kan det konstateres, at der i 2010 var en stigning i det samlede antal afholdte arrangementer. Det ser ud til, at det fysiske bibliotek er flyttet ind i alle de fire rum, som blev anvist i rapporten om folkebibliotekerne i videnssamfundet.

Eventbiblioteket

Men hvor meget tiltræknings- og gennemslagskraft har bibliotekernes arrangementer, og hvor meget fylder de i forhold til bibliotekernes traditionelle udlansaktiviteter? Det er spørgsmål, som Horsens Bibliotekerne kan svare på. Her

har man formået at give biblioteket et brand som eventbibliotek, og fuld tv-dækning af den årlige krimimesse har nu fået en fast form.

“Arrangementer fylder mere i dag end tidligere”, bekræfter bibliotekschef i Horsens Lisbeth Christensen. “Igen gennem de seneste to til tre år er antallet af arrangementer steget med ca. 25 %. Det er udtryk for en prioritering af biblioteket som mødested. Det er nemmere og giver mere gennemslagskraft at brande arrangementer end de traditionelle biblioteksydelser. Men om du kommer igennem med dit budskab, afhænger selvfølgelig af, om du har et godt arrangement og en god historie at fortælle”, uddyber Lisbeth Christensen.

På spørgsmålet, om prioritering af arrangementer er et led i en bevidst strategi, svarer Lisbeth Christensen: “Ja, i den forstand, at det indgår i vores vision, at biblioteket skal være kendt for skabe mødesteder, der overrasker lokalt og digitalt. Arrangementerne bidrager til at realisere visionen og dækker over mange forskellige tilbud. Nogle af dem handler også om nye former for læring og har et digitalt sigte. Vi tilbyder f.eks. NemID-kurser til brugerne.”

Målt på arrangementerne ser det lyst og stort ud i det fysiske bibliotek. Bibliotekernes tilbud handler i dag i høj grad om at mødes om læring, oplevelser og inspiration.

TEMA » Antallet af arrangementer og aktivitetstilbud vokser «

Det Digitale Bibliotek – godt på vej, men endnu ikke i mål

Sophie Bruun og Michael Anker

I de seneste år har spørgsmål vedrørende bibliotekernes brug af digitale medier og ressourcer fyldt mere og mere. Det er en helt naturlig konsekvens af udviklingen i et videnssamfund, hvor det digitale har indtaget en stadig stærkere position. Det fører såvel samfundsmæssige som politiske og institutionelle konsekvenser med sig, men åbner også for nye muligheder for brugerne og for biblioteket som institution.

Det er tydeligt i Biblioteksbarometeret for 2010, at det digitale bibliotek er kommet for at blive. Spørgsmålet er bare hvordan og på hvilken måde, bibliotekerne i de kommende år vil finde deres naturlige digitale leje, hvilke nye digitale muligheder der vil dukke op, og hvilke der vil gå i glemmebogen.

Partnerskaber og hjemmesider

I Biblioteksbarometeret indgår der to spørgsmål om partnerskaber og hjemmesider, der vedrører den digitale infrastruktur, som biblioteket har valgt at anvende. Heraf fremgår det, at næsten 35 % af alle biblioteker i dag har indgået aftale med TING-konceptet, der er en open source-løsning til digital infrastruktur udviklet af en række biblioteker og leverandører i fællesskab. En næsten lige så høj andel af bibliotekerne planlægger at indgå aftale med TING. Det betyder, at man inden for en meget kort årrække vil

se, at næsten 2/3-dele af alle biblioteker på den ene eller anden måde er knyttet til TING. Det har stor betydning for biblioteksudviklingen, da de valg, der fremadrettet skal træffes i forhold til, hvad bibliotekerne skal tilbyde, og hvordan det skal ske, bør være forenelige med bibliotekernes eksisterende forretning.

En anden tendens, man hæfter sig ved, er besvarelserne om bibliotekernes hjemmesider (CMS). De viser, at mange biblioteker i relation til digital formidling faktisk på sigt er sat ud af spil, da de systemer, de opererer med, ikke er særligt udviklingsegnede. De er typisk enten låst af leverandører, som bestemmer udviklingshastighed og pris, eller biblioteket står alene om at udvikle i et meget komplekst system. Det er en uheldig tendens, som bibliotekerne aktivt bør forholde sig til.

Mobile tjenester vinder indpas

Mobilen er blevet hvermandseje og mere og mere digital udveksling finder sted via mobiltelefonen. Derfor er det også positivt at konstatere, at mange biblioteker er sprunget med på den mobile bølge og tilbyder forskellige services via mobilweb. Men det er stadig under halvdelen af bibliotekerne, der tilbyder alle services, som Biblioteksbarometeret har spurgt til. Dette tal bør stige i de kommende biblioteksbarometre, både for brugernes men også for bibliotekernes skyld.

Anvendelsen af mobile tjenester som e-mail, sms'er og deltagelse i sociale netværk er alle udtryk for, at bibliotekerne ønsker at møde brugerne, der hvor de er, og gøre adgangen til biblioteket så let som mulig. Det samme gør sig gældende, når man er til stede i det fysiske biblioteksrum, hvor antallet af selvbetjeningsautomater på landsplan er steget fra 2009 til 2010.

Fokus på brugernes behov og ønsker og mødet med dem dér, hvor de er, er fortsat vigtigt for bibliotekerne. De er i daglig, hård konkurrence med andre kulturelle tilbud og muligheder, som brugerne præsenteres for.

Nye formidlingsperspektiver

Den sidste tendens, der er værd at hæfte sig ved, er anvendelsen af RFID-tags, der er en international standard for trådløs materialeidentifikation. Her er der sket en markant stigning i antallet af biblioteker, der har eller forventer at tage RFID-tags i brug inden for det næste års tid. I alt næsten 90 % af bibliotekerne falder inden for denne kategori i 2010 mod ca. 70 % i 2009. Hertil kommer, at antallet af biblioteker, der anvender RFID til andre formål end udlån og aflevering, næsten er fordoblet. Bibliotekerne skaber således mulighed for nye og anderledes formidlingsperspektiver og rationaler, der også vil have en positiv betydning for brugerne og det, de forventer af deres bibliotek.

TEMA » 90 % af bibliotekerne anvender RFID «

Læring på biblioteket - fra vugge til grav

Eva Sønderstrup-Andersen og Ruben Kjær Jacobsen

Viden er i dag samfundets vigtigste kapital. Adgang til viden kræver ofte forskellige færdigheder, eksempelvis læsefærdigheder og it-kompetencer. Med fagligheden i hånden har en lang række biblioteker på den baggrund iværksat uformelle læringsseancer på bibliotekerne til gavn både for den enkelte borger og for samfundet som helhed.

Bibliotekerne er gode til at lave tiltag i relation til lærings- og inspirationsaktiviteter, og Biblioteksbarometeret for 2010 viser en bred vifte af tilbud. De uformelle læringsstiltag har meget forskellige karakterer, og dækker fra it-kurser på biblioteket til klubber og netværk.

Tidlige indsatser

Projektet *Bogstart* blev igangsat i 2009 med det formål at hjælpe børn i udsatte boligområder til at have et godt sprog ved skolestart, så de er klar til at lære at læse. I 2009 deltog 15 kommuner, det tal er i 2010 steget til 20.

Familierne får gratis bogpakker, så forældrene kan udvikle børnenes sprog ved at dele læseoplevelser med dem. Samtidig får børnene gode oplevelser med bøger, så de får lyst til at læse selv, og familier med små børn opmuntres til at benytte sig af bibliotekets tilbud. Udover at udlevere bogpakker afholder bibliotekerne forskellige arrangementer, der støtter op om formålet, f.eks. *Babyjazz*, teaterforestillingen *Kropfantastisk* og *Sandkassebibliotek*.

En række biblioteker har oprettet børnehavebiblioteker. Et børnehavebibliotek er indrettet i børnehaven eller dagplejen af daginstitutionens pædagoger i samarbejde med bibliotekaren, og fungerer som et satellituddån fra det lokale bibliotek. Formålet er at give små børn let adgang til positive oplevelser med bøger og fortællinger – både i dagtilbuddet og derhjemme. I 2010 var der etableret 323 børnehavebiblioteker, hvilket betyder, at der i løbet af året er kommet 15 nye børnehavebiblioteker til.

Lektiehjælp og it-kurser

Formaliseret lektiehjælp i form af lektiehjælpcaféer har siden 2006, hvor det blev muligt for biblioteker at søge støtte fra lektiehjælpspuljen, været i fortsat vækst. Lektiehjælpcaféerne henvender sig primært til folkeskolebørn, og er med til at give rolige og trygge rammer for læring. Caféerne koordineres af bibliotekerne og betjenes af frivillige hjælpere. I 2010 havde næsten halvdelen af bibliotekerne lektiehjælpcaféer (49 %) mod 41 % året før.

Tre ud af fire biblioteker afholder kurser i den fælles offentlige portal borger.dk, og mere end 4.600 personer har deltaget på de i alt 570 kurser, der er afholdt i 2010. Hvert år afholder IT- og Telestyrelsen en kampagneuge om borger.dk og bibliotekerne optræder her som ambassadører og støtter aktivt op. I 2010 deltog 94 % af bibliotekerne i kampagneugen.

Bibliotekerne udbyder også *Lær mere om it*-kurser. 76 % af bibliotekerne afholdt i 2010 kurser i regi af *Lær mere om it*, en stigning på 8 %. Det samlede antal kurser er steget med 380, fra 1.332 i 2009 til 1.712 i 2010. Der er sket en næsten ekspløsig tilgang af deltagere på disse kurser på ca. 30 % svarende til 3.698 deltagere.

Klubber og netværk

En læseklub er helt enkelt en gruppe mennesker, der læser den samme bog og bagefter samles og diskuterer den. Bibliotekernes læseklubber har vist sig at være utroligt populære, og der bliver oprettet stadig flere læseklubber på bibliotekerne.

Ikke mindst partnerskabet med DR om DR's Romanklub har fået antallet til at stige betydeligt. Antallet af romanlæseklubber er således steget fra 108 i 2009 til 210 i 2010.

Bibliotekernes uformelle læringsaktiviteter følger den enkelte borger 'fra vugge til grav'. Der kan nævnes utallige eksempler på læringsaktiviteter henvendt til borgere i alle aldre og i forskellige livssituationer. For de allermindste findes f.eks. *Kryb og kravl*, hvor børnene lærer om naturen og samtidig får noget af den under neglene. For de lidt ældre tilbydes kurserne *Hvad er smart ved en smartphone?* og *Hvad er nemt ved NemID?* Og med kurset *Facebook 50+* har borgere over 50 år mulighed for atter at få kontakt til gamle venner og klassekammerater.

TEMA » 76 % af bibliotekerne afholder *Lær mere om it*-kurser «

Hinnerup Bibliotek er også togstation

Ulla Kvist og Pia Valentin Mortensen

“Hinnerup Bibliotek er også togstation, altså: lægger ikke kun hus til, men ER togstation”. Således beskriver Hinnerup bibliotek sig selv i Biblioteksbarometeret som svar på spørgsmålet, om biblioteket lægger hus til andre tjenester/funktioner. Det er eksempel på et partnerskab med en anden offentlig institution - en ‘win-win situation’ til gensidig berigelse og til glæde for brugerne.

Folkebibliotekerne lægger hus til eller deler hus med mange forskellige typer af lokale institutioner. I alt 51,5 % af bibliotekerne angiver, at de som Hinnerup Bibliotek lægger hus til andre funktioner. Et bibliotek skriver: “Vi bor i samme hus og samarbejder med biograf og turistbureau”. Andre eksempler på institutioner er advokatvagt, retshjælp, sundhedsplejerske og politi.

Tilbud på tværs

Rapporten *Folkebibliotekerne i vidensamfundet* anbefaler, at bibliotekerne arbejder systematisk med partnerskaber og samarbejdsprojekter for at skabe en mangfoldighed af tilbud på tværs af den offentlige sektor. Folkebibliotekerne har en lang tradition for at samarbejde med forskellige partnere i lokalsamfundet, og denne relationsskabende rolle i lokalsamfundet fremgår tydeligt af Biblioteksbarometeret.

Borgerservice var en fast del af bibliotekets opgaver hos 10 % af bibliotekerne i 2009, i 2010 er det en fast opgave hos 20,6 %. En markant stigning fra 2009 til 2010. I både 2009 og 2010 løser 22 % af bibliotekerne løbende opgaver for borgerservice. Opgaverne spænder fra salg af ekstra sække til affald og udlevering af batterier til høreapparater til administration af folkeoplysningsområdet og ansvar for arrangementer, teaterforestillinger m.m. i kommunen. Et partnerskab, hvor borgerservice bliver en integreret del af det enkelte folkebiblioteks hverdag, men som også kræver nye kompetencer af bibliotekets personale.

Lokalt samarbejde

Lokale foreninger og museer optræder flere steder som aktive samarbejdspartnere. En international kvindebazar arrangeret i samarbejde med en pakistansk kvindeforening er et af talrige eksempler på projekter med integration som tema. Af partnerskaber med det lokale erhvervsliv kan nævnes kunststillinger, vinsmagninger og forfatteraftener.

Den aktivitet, der fylder mest i beskrivelserne i barometeret, er samarbejdet med partnere, hvis virke er nært beslægtet med folkebiblioteket, især oplysningsforbund, folkeuniversitet og andre lokale kulturtilbud. Forfatterarrangementer og foredrag som *Nordjyske naturvidundere*,

Hvor lagde jeg babyen, Spis, rejs og vær glad er nogle af de aktiviteter, der er afholdt sammen med oplysningsforbundene.

Forfatteraftener arrangeres også med støtte fra offentlige institutioner som f.eks Statens Kunstråd. Flere biblioteker beskriver tillige partnerskaber med samarbejdspartnere som universiteter i regionen, f.eks har 10 folkebiblioteker indgået et samarbejde med et universitetsbibliotek i regionen.

Landsdækkende eksponering

Ramasjang Live er et samarbejde med DR, som begyndte i efteråret 2009. I 2010 bidrog 63,9 % af folkebibliotekerne med aktiviteter i forbindelse med tv-programmet. Flere biblioteker deltog i *Danmarks Indsamling* og *Store Nørd Dag*. Et bibliotek skriver: “Deltager i alle aktiviteter, hvor bibliotekerne er involveret.”

Et andet eksempel på et projekt, hvor biblioteket har tænkt i partnerskaber på tværs af den offentlige sektor, den private sektor og civilsamfundet er Krimimesen i Horsens. Krimimesen er et projekt, der blev igangsat i efteråret 2001 og har udviklet sig fra et lokalt projekt til et landsdækkende med inddragelse af biblioteket, Horsens Folkeblad, politiet, samt forlag, boghandlere, landsdækkende aviser og DR. Et samarbejde der i den grad er med til at eksponere folkebibliotekernes mange muligheder og tilbud.

TEMA » Ca. 64 % bidrager til *Ramasjang Live* «

Åbne biblioteker – en dansk succeshistorie

Jonna Holmgaard Larsen

Der var engang, da bibliotekerne i Danmark altid lukkede kl. 19, og hvor filialerne kun havde åbent tre timer ad gangen, to til tre gange ugentligt. Indtil den dag, hvor et innovativt bibliotek fandt på, at lånerne jo bare selv kunne gå på biblioteket, også når der ikke var noget personale. Det var da en god idé, syntes staten, så den gav tilskud til, at flere biblioteker kunne indføre modellen og holde åbent tidligt og silde. Idéen bredte sig. Borgerne og de lokale politikere var glade – ja faktisk også bibliotekspersonalet, der jo gerne ville gøre noget godt for borgerne. Eventyret blev en klar succes.

Helt så unuanceret er historien naturligvis ikke, men succesen er en realitet. Mens de 'åbne biblioteker', også kaldet 'selvbetjente biblioteker', bredte sig over landet, arbejdede udvalget bag rapporten *Folkebibliotekerne i vidensamfundet* med ønsket om større tilgængelighed til landets folkebiblioteker. En af anbefalingerne fra udvalget bestod derfor naturligt i at videreudvikle de fleksible bibliotekstilbud.

Serviceudvidelse eller besparelse? Kommunerne har tydeligvis taget anbefalingen til sig. Modellen har bredt sig som ringe i vandet – også efter at de statslige tilskud stoppede – og der er nu 67 åbne biblioteker fordelt over hele landet. Optælling af besøgs- og udlånstal efter det første halve år med de selvbetjente biblioteker med tilskud fra Styrelsen for Bibliotek og Medier viste entydigt stigen-

de brug af biblioteket. Flere borgere besøgte deres bibliotek og der blev behov for flere materialer. Borgernes følelse af ejerskab over deres lokale bibliotek steg. Fra de åbne biblioteker er der kun ganske få beretninger om problemer med uro, hærværk eller tyveri.

Sønderborg Kommune er et af de steder, der har gjort mest ud af modellen og har fem åbne biblioteker. Stadsbibliotekar Carsten Nicolaisen siger: "Det var efterhånden enerverende hvert år at tale om besparelser på lokalbibliotekerne. Vi trængte til at tænke fremadrettet og definere en klar strategi."

Samtidig er åbningstid med personale stadig vigtigt. En kraftig udvidelse af åbningstiden med selvbetjening kan ikke opveje en større reduktion af den personalebetjente tid. Det sås bl.a. i Kolding, da man indførte selvbetjening, men samtidig skar betydeligt i den bemandede tid.

Grænser for succesen?

Med oplevelsen af god service hos borgere og politisk succes i en tid med stramme kommunale budgetter breder ønsket om en udvidelse af modellen sig. Kan man have et selvbetjent bibliotek helt uden personale? Kan man lade frivillige stå for at drive et selvbetjent bibliotek? Når nu kommunens filialer giver borgerne adgang 80 timer om ugen, hvorfor kan hovedbiblioteket så ikke? Har bibliotekerne givet politikerne for god en idé? Duer det kun på landet og for mindre biblioteker?

Byrådet i Helsingør har besluttet, at biblioteket i Espergærde skal have selvbetjent åbningstid. På biblioteket, der er forholdsvis stort med mange rum, og hvor man kender til urolige unge brugere, er man spændt på, hvordan brugerne vil reagere.

Også andre steder er der politisk pres på for at større biblioteker og hovedbiblioteker skal indføre selvbetjent åbningstid. Eksempler er Haderslev Kommune, der vil udvide hovedbibliotekets åbningstid med selvbetjent tid og Vordingborg Kommune, som gerne vil indføre selvbetjent tid på biblioteket i Stege. Her skræmmer eksemplet fra Præstø, som har problemer med unge ballademagere. Varde har imidlertid åbent uden bemanning en time hver morgen uden problemer.

Evaluerings og ny udvikling

Styrelsen for Bibliotek og Medier planlægger en samlet evaluering af erfaringerne med selvbetjent åbningstid. Derudover er der i flere kommuner brug for at finde veje for selvbetjeningskoncepter i større biblioteker.

De nye udfordringer til trods har de danske folkebiblioteker rykket på tilgængeligheden i et hidtil uset omfang – og i et omfang uden sidestykke i de lande, vi sammenligner os med.

Se et kort over åbne biblioteker i Danmark på www.bibliotekogmedier.dk

TEMA » Der er 67 'åbne biblioteker' i Danmark «

Inger Frydendahl

Medborgercentre er fremtidens filialer

Uden nye medborgercentre var der flere biblioteksfilialer, der ikke ville eksistere i dag. Så kontant kan det siges. Regeringens program *Lige muligheder for alle* fra 2008 indeholdt bl.a. en satsning på etablering af medborgercentre, og med tilskud på godt 18 mio. kr. i alt er der igangsat 16 projekter om medborgercentre i udsatte boligområder

Et medborgercenter er bibliotek, rådgivning og læring under samme tag. Det er et uformelt og tværsektorielt center med aktiviteter, der dels fungerer som en udvidet borgerservice og dels som et kulturelt og socialt samlingspunkt i nærmiljøet. I medborgercentre gives åbne, anonyme tilbud, der ikke fremstår som et tilbud fra de sociale myndigheder, men derimod tager udgangspunkt i bibliotekets status som et frirum.

Filialer bevares

I Albertslund har udvidelsen af et eksisterende lokalbibliotek til medborgercenter været en strategi, der har udviklet og konsolideret biblioteket i en tid, hvor politikerne lukkede to andre filialer. Bibliotek og Medborgercenter Hedemarken ligger i et socialt udsat boligområde, hvor mere end halvdelen af beboerne har anden etnisk baggrund end dansk. Med forskellige aktiviteter såsom pc-hjælp, lektie-hjælp, legepatrulje, netværksgruppe for unge kvinder og netværkspleje af lokale nøglepersoner har man skabt et bredere og mere solidt fundament for biblioteksydelse. Effekten er større til-

slutning til arrangementer og en vækst på 45 % i antal besøgende.

Leder af Bibliotek og Medborgercenter Hedemarken, Katrine Winther Adelsparre, fremhæver, at medborgercenteret fungerer som en form for projektmager i lokalområdet, der samler forskellige samarbejdspartnere og bygger bro mellem kommunale institutioner og borgerne. Et eksempel er etableringen af *Street Party*, hvor klubber, boligsociale projekter, Kultur- og Fritidsforvaltningen, det lokale musiksted og Bibliotek og Medborgercenter Hedemarken arbejder sammen om at udvikle nye tilbud til de unge.

Flere andre medborgercentre har gennemført en oprustning af bibliotekstilbudet, som alternativ til en eventuel nedlukning. I Esbjerg Øst har man således i *Verdensbiblioteket* ansat tre nye medarbejdere og udvidet åbningstiden med 45 % til i alt 29 timer.

Etablering af nye bibliotekstilbud

Korskærparkens Medborgercenter ved Fredericia er et eksempel på etablering af et nyt bibliotekstilbud i et boligområde, hvor der tidligere har været langt til biblioteket – især mentalt.

Medborgercenteret ligger i et tidligere ældrecenter som del af den boligsociale helhedsplan. Bibliotekstilbudet er opbygget nedefra på baggrund af beboernes ønsker. En række aktiviteter som f.eks. *Vi læser avisen sammen*, lektiehjælp, læsekredse, spilarrangementer og dialogmøder mellem ældre og unge støtter op om

bibliotekstilbudet. Husets primære fokus er sundhed, ligesom sundhed er fokus for helhedsplanen i Korskærparken. Sundhedsplejen har fast træffetid i centeret, og der laves mange sundhedsfremmende aktiviteter. I helhedsplanens regi er der ansat en jobkonsulent.

Bibliotekschef Jytte Bræmer nævner, at de mange aktiviteter og tilbud, som det sammen med beboerne er lykkedes at få i god drift, har gjort det synligt for mange flere, at biblioteket gør en forskel i området. Samtidig leverer medborgercenteret nogle af de mest synlige integrationsiltag, der foregår i kommunen.

Andre eksempler på, at etablering af et medborgercenter giver et nyt lokalt bibliotekstilbud, er Medborgercenter Dalum/Dianavænget og Det legende Medborgercenter i Bispebjerg Nord Vest, hvor et helt nyt bibliotek er blevet bygget og fra begyndelsen indrettet som et medborgercenter.

Fremtiden

Flere af projekterne slutter ved årsskiftet, men forhåbentligt har man lokalt øje for de gode resultater og ser en mulighed for på længere sigt at spare sociale udgifter ved at lade medborgercenteret fortsætte.

Medborgercentre viser klart potentiale i at møde borgerne på en anden måde end på socialkontoret, og styrelsen vil arbejde for, at medborgercentre i fremtiden så vidt muligt altid tænkes ind i nye boligsociale helhedsplaner.

Anne Sandfær

Viden og vækst

– små og mellemstore virksomheders adgang til forskningsresultater

Rundt omkring på Danmarks universiteter og læreanstalter arbejdes der med forskningsprojekter, der er finansieret af offentlige midler. Men er der efterspørgsel på resultaterne i en bredere kreds i det danske samfund? Ja, viser en rapport, som Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) har fået udarbejdet i samarbejde med Forsknings- og Innovationsstyrelsen (FI).

Formålet med undersøgelsen har været at afdække, i hvilket omfang små og mellemstore virksomheder i Danmark har adgang til og anvender resultaterne af offentlig finansieret forskning. Rapporten er udarbejdet af John Houghton, Victoria University og Alma Swan, Key Perspectives, der på baggrund af interview og spørgeskemaundersøgelser har analyseret den aktuelle situation, og med rapportens konklusioner sendes nogle klare budskaber.

Viden er vigtig

Adgang til forskningsresultater er nødvendig for videnbaserede virksomheder for at kunne udvikle nye produkter, optimere produktionsprocesser og forbedre afsætningen. Adgang til information er vigtig, ikke bare for hvordan virksomhederne klarer sig, men også for den nationale økonomi.

Rapporten viser også klart, at en stor del af de adspurgte oplever væsentlige barrierer for adgangen til den nødvendige information. Forskningsartikler, markedsundersøgelser og rapporter er det materiale, som de adspurgte virksomheder an-

ser for vigtigst, og det er samtidig det materiale, som de har sværest ved at få fat i. Resultaterne af forskningen formidles oftest i videnskabelige tidsskrifter, som fag- og forskningsbibliotekerne abonnerer på, men som lille virksomhed er man ikke dækket af de licensaftaler, der indgås med forlagene.

Priserne på artikler er en økonomisk udfordring for små firmaer, og da de også ofte har brug for artikler fra flere discipliner og dermed på tværs af licenspakker, er abonnementsløsninger ikke optimalt for dem.

Omveje

Hvad gør man så? Af svarene kan vi læse, at forskerne ofte trækker på venner og bekendte i universitetsmiljøerne, som hjælper dem med at få fat på artikler og anden information. De er godt selv klar over, at det ikke er en gangbar løsning, men ser sig nødsaget til at udnytte omvejen for at få adgang til den nødvendige viden på området. Nogle kører langt for at komme til det nærmeste universitetsbibliotek, andre køber enkelte artikler og andre igen opgiver.

Alternativet til disse omveje er Open Access-løsninger. Open Access-materiale anvendes flittigt, og over halvdelen af de adspurgte personer har svaret, at de jævnligt bruger både institutionelle repositorier (arkiver for digitale publikationer i fuldtækt), emnerepositorier og Open Access-tidsskrifter. Et glædeligt budskab til både biblioteker og institutioner, som har investeret i opbygningen af repositorier og digital infrastruktur.

Omkostninger og fordele

Adgang til forskningsresultater er en stor fordel for små og mellemstore virksomheder. Rapporten anslår, at lidt under en tredjedel af de produkter, som firmaerne har udviklet eller introduceret i løbet af de seneste tre år, ville være blevet opgivet eller forsinket, hvis de ikke havde haft adgang til videnskabelig information. Dermed ville et væsentligt bidrag til den danske økonomi være gået tabt.

En del af de adspurgte personer i undersøgelsen kom med specifikke forslag til forbedringer i adgangen til viden. En siger bl.a.: "Hvis ministeriet skal gøre noget, mener jeg, det bør være at sørge for, at der på en eller anden måde gives adgang til gratis artikler, eller at gøre det lettere og billigere at få adgang, end det er tilfældet i dag, hvor det koster mange penge at få adgang til alle disse artikler".

En anden foreslår, at: "Open Access vil være til stor hjælp. Det kunne være rigtig godt at have en gratis litteraturlibrary, og brugerfladen skal være så let og intuitiv som muligt ... Det ville være en stor hjælp"

DEFF anser undersøgelsens resultat som et vigtigt argument for en styrkelse af små og mellemstore virksomheders adgang til viden, og konklusionerne vil indgå i den nye strategi for DEFF.

Rapporten kan findes på www.deff.dk og www.fi.dk.

Licensbetingelser i digital form

DEFF har gennemført et projekt, der gør det muligt at integrere centralt vedligeholdte digitale oplysninger om DEFFs konsortielicenser, titellister og licensbetingelser i lokale systemer.

DEFF Licenser har et administrationssystem til håndteringen af konsortielicenser. I systemet ligger f.eks. oplysninger om forlag, kontaktpersoner, hvilke biblioteker, der har hvilke licenser, IP-numre osv. Projektet gør det nu muligt at eksportere disse centralt vedligeholdte oplysninger til lokale systemer og fratager dermed bibliotekerne en vedligeholdelsesopgave.

Behovet

Tanken om ét fælles *Electronic Resource Management System* (ERMS) blev droppet af forskningsbibliotekerne, da udbuddet af en national databrønd blev skrinlagt. Til trods for at tiden ikke var moden til et fælles ERMS, var der stadigvæk behov for at videreføre nogle af de idéer, som lå bag ERMS-projektet. Statsbiblioteket og DEFF besluttede derfor at tage det næste skridt via det fælles projekt *Etablering af ERMS referencemodel*.

Udover muligheden for eksport til lokale systemer er et andet vigtigt formål med projektet at få digitaliseret licensbetingelserne for de enkelte licensaftaler. Licensbetingelserne er de rettigheder som er tilknyttet aftalen, f.eks. hvad må man i forhold til interurbanlån, kompendier m.m. Digitaliseringen af rettighederne gør det muligt at integrere oplysningerne i andre systemer f.eks. katalogen eller det

lokale ERMS. Et systematisk overblik er naturligvis også interessant i relation til forhandling af licensaftaler og strategiske prioriteringer for forbedring af licensbetingelserne.

Projektets mål har været

- At udvide DEFFs administrationsbase med digitaliserede licensbetingelser
- At udvide DEFFs administrationsbase med titellister svarende til bibliotekets adgang til titler
- Eksport af DEFF-data til lokal installation
- Valg og implementering af ERMS hos Statsbiblioteket (SB)
- Import af licensaftaler til SBs ERMS
- Formidling af erfaringer og resultater.

Metode

I projektet har man, på basis af en international standard, defineret et format for licensbetingelser. Formatet er blevet integreret i DEFFs administrationssystem. Derudover er formatet blevet omsat til et e-spørgeskema, som er udsendt til de forlag, DEFF har indgået aftaler med. På den måde er det forlagene, der har fortolket kontrakterne og udfyldt e-spørgeskemaet. Derefter er e-spørgeskemaet blevet indlæst i DEFFs administrationsbase, og data er efterfølgende kvalitetssikret af medarbejdere i DEFF Licenser. Det sidste trin var at udstille data i normaliserede tabeller til download og med den nødvendige dokumentation.

Forventningen er, at kun de største forskningsbiblioteker investerer i et lokalt ERMS. Oplysningerne er derfor også gjort

tilgængelige på DEFFs licensweb således, at alle de biblioteker, DEFF samarbejder med, har en nem adgang til at læse og downloade både licensbetingelser og titellister.

Sideløbende med DEFF-aktiviteterne købte Statsbiblioteket *Serials Solutions ERMS* og gik i gang med opsætning af systemet samt test af muligheder for import af data.

Resultat

DEFF Licenser har nu fået over 70 % af forlagene til at udfylde e-spørgeskemaet og knap 80 % af titellisterne er lagt ind i systemet. E-spørgeskemaet er ud fra en juridisk synsvinkel den optimale fremgangsmåde, da det i tvivlstilfælde er forlaget selv, der har fortolket kontrakten og udfyldt e-spørgeskemaet. Samtidig er oplysningerne nu i en digital og standardiseret form, som gør det nemmere at få dem opdateret fremover.

Statsbiblioteket har haft problemer med at få data importeret til *Serials Solutions ERMS*. Systemet understøtter ikke import af data, og det virker noget trægt at få *Serials Solution* til at prioritere området. Som kompensation for dette har Statsbiblioteket implementeret en lokal portal, hvor data importeres til og som ERMS-systemet kan linke til.

Det Kongelige Bibliotek og Danmarks Tekniske Informations Center har modtaget testdata fra DEFF, og de vil nu arbejde på at få oplysningerne importeret til *Verde*, deres Exlibris-udviklede ERMS.

BILLEDTEMA

BLUEDTEMA

Dorte Birkegaard Thuesen

Licencer til alle – status på halvvejen

I en tid hvor adgang til digitale medier er helt central i undervisning og til-læring af viden, er det af stor betydning, at skolerne har mulighed for at tilbyde dette til deres lærere og elever. De almene gymnasier, VUC og SoSu'erne blev derfor i 2009 en del af Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF).

På mange ungdomsuddannelser landet over er en del af undervisningen i dag flyttet til den digitale verden. Eleverne bruger nettet, når de skal se deres skema, lektier, karakterer og eksamensplaner, og de bruger det ikke mindst til at søge efter informationer og kilder til brug i det daglige skolearbejde. Særligt i forbindelse med de store studieforberedende opgaver og nye eksamensformer er adgang til en relevant digital information af afgørende betydning.

Det er derfor en central problemstilling, at elever og lærere oplever meget store forskelle i tilbud og serviceniveau i forhold til, hvilke digitale ressourcer de har adgang til. Og tilbud om relevante ressourcer kan ikke stå alene. Kvalificeret biblioteksbetjening og informationskompetence på skolerne har afgørende betydning for udnyttelsen og brugen af ressourcerne og for værdien af investeringen.

Licenspakker

Et af de første initiativer i 2009 var at tilbyde skolerne en licenspakke forhandlet på konsortievilkår med et tre-årigt økonomisk tilskud fra DEFF og Undervisningsministeriet.

En arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra skolerne blev nedsat og fik til opgave at se på, hvilke digitale ressourcer, man kunne forestille sig ville være relevante for skolerne. Man drøftede mange muligheder, og resultatet blev en ønskeliste med både danske og udenlandske ressourcer.

DEFF indledte forhandlinger med forlagene om de bedste adgangs-betingelser og priser for ressourcerne, så beslutningstagerne på skolerne kunne overbevises om, at det faktisk var en god idé at tilslutte sig et abonnement på licenspakken.

I slutningen af 2009 resulterede forhandlingerne i to licenspakker, én til gymnasierne/VUC'erne og én til SoSu'erne. Licenspakkerne giver adgang til baser, som indeholder alt fra film til statistisk og landeinformation.

Det blev efter en forsigtig start en succes. Over halvdelen af skolerne tilsluttede sig licenspakkerne og kunne fra årsskiftet 2010/2011 tilbyde deres elever og lærere adgang.

Videndeling og sparring

Her halvvejs igennem det tre-årige forløb med fælles licenser til skolerne er der fra skolerne og DEFFs side meget fokus på, at der bliver fuld valuta for pengene – at licenspakkerne bliver udnyttet og brugt. Derfor er der også fokus på videndeling og opbygning af informationskompetencer i projektet og plads til at fortælle de gode historier.

Forlagene har været inviteret til at holde oplæg om baserne, og en nyligt afholdt

temadag for gymnasierne, VUC'erne og SoSu-skolerne var en succes.

Formålet med dagen var at dele erfaringer med brug af baserne, og det var deltagerne selv, som holdt oplæg. Det gav alle en udbytterig og positiv oplevelse i et forum, hvor der blev givet gode råd og formidlet succesoplevelser.

Hvad så videre?

Over halvdelen af skolerne har tegnet abonnement på licenspakkerne, men det vil dermed også sige, at der endnu ikke er adgang for alle.

Der er ingen tvivl om, at ting tager tid. Et er adgang, men lige så vigtig er udvikling af informationskompetence og skabelse af netværk. Men der er al mulig grund til at tro, at DEFF i samarbejde med skolerne og ikke mindst med Undervisningsministeriet vil kunne gøre en væsentlig forskel.

Baggrund

I forbindelse med kommunalreformen, hvor de almene gymnasier, VUC'erne og SoSu'erne overgik fra amterne til at være selvejende institutioner i Undervisningsministeriets regi, blev disse institutioner en del af DEFF-samarbejdet. Fra 2009 blev forskellige initiativer bl.a. fælles licenspakker, fælles bibliotekssystem, netværksdannelse og fokus på informationskompetence sat i gang.

Gitte Beha Smed

Et kig ind i Palles Gavebod

Når skolebørnenes sommerferie begynder i slutningen af juni, overdrages Palles Gavebod til folkebibliotekerne. Fremover drives børnewebstedet af en organisation med centralbibliotekerne, Aarhus og Københavns Biblioteker i front. Men hvad er det for et Palles Gavebod, der overdrages, bliver det brugt og synes børnene om det?

I vinteren 2010 spurgte vi 343 børn fra målgruppen og deres forældre om deres holdning til pallesgavebod.dk. For børnene var der primært spørgsmål om sitets udfordrende karakter, og om de synes, det er et sjovt og underholdende sted at være. Forældrene blev spurgt om deres tryk ved børnenes brug af sitet.

Børnene kan lide pallesgavebod.dk. Konklusionen på undersøgelsen er positiv. Børnene er i meget høj grad tilfredse og finder sitet spændende og nemt at finde rundt på, og blandt forældrene er 87 % enten meget trygge eller helt trygge ved pallesgavebod.dk. Generelt er der meget positive bedømmelser af sitets tilbud inden for fagområderne bøger, film, spil og internet, og brugerne er nysgerrige efter at udforske alle områder på sitet. De interaktive muligheder som 'tip en ven' og kommentarfunktionen er deltagerne tilfredse med, men her er en udfordring i, at funktionerne ikke bliver brugt så ofte. Ifølge Center for Playware på DPU, som har stået for undersøgelsen, er årsagen, at brugerne i målgruppen me-

get sjældent benytter den slags funktioner.

Næsten halvdelen af deltagerne har fået kendskab til pallesgavebod.dk via merchandise som bogmærker, t-shirts eller andet PR-materiale, og de fleste har set figurerne på biblioteket. Børnenes positive respons på merchandise fra Palles Gavebod er i overensstemmelse med Center for Playwares seneste undersøgelser og observationer af de 8 til 12-åriges forhold til artefakter.

Mange kommer til forsiden

Center for Playware har suppleret brugerundersøgelsen med en statistik over brugeradfærd. Undersøgelsen dækker perioden fra midten af januar til midten af marts i år. I modsætning til øvrig biblioteksstatistik er tallene hentet fra Google Analytics og må derfor udelukkende tages som et udtryk for tendenser. Disse tendenser suppleres nedenfor med besøgsdata fra Danmarks Biblioteksindex.

Center for Playwares undersøgelse viser, at de fleste besøgende kommer ind på sitet via forsiden, og at lidt mere end halvdelen kun kommer hertil. Center for Playware anbefaler at undersøge denne problemstilling nærmere. Der er planlagt yderligere en kvalitetstest i juni måned, hvor der bl.a. fokuseres på denne problematik.

Brugerstatistik

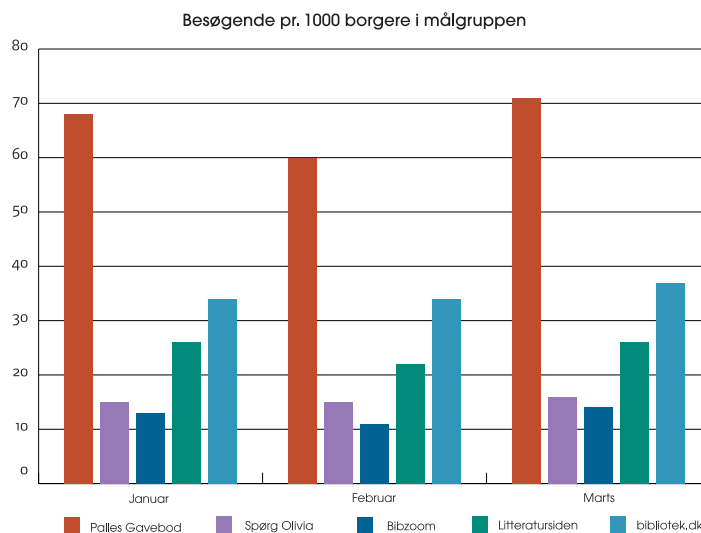
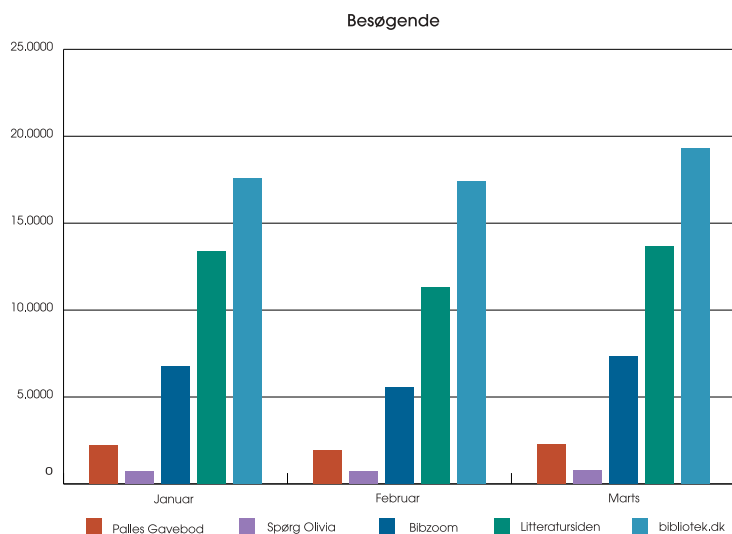
Den 1. april var der efter 7 1/2 måned oprettet 8.507 profiler på pallesgavebod.dk. Til sammenligning havde *Spørg Olivias* svarforum i perioden 2007 til 2010 i alt 5.000 profiler. Topscorerne blandt landets 98 kommuner var ud over de fire største byer: Silkeborg, Esbjerg, Køge og Holbæk. Alle med over 200 profiler hver. I årets første kvartal besøgte 63.905 personer Palles Gavebod i alt 122.919 gange. Spørgetjenesten *Spørg Olivia*, der blev nedlagt ved årsskiftet og havde en bredere målgruppe fra 8 til 14 år, havde i sam-

Fakta om kvalitetstesten: Brugerundersøgelse og statistiske resultater

Center for Playware, DPU, har foretaget brugerundersøgelsen med det formål at få brugeres vurdering i forhold til de opstillede kvalitetsmål: Sjovt og originalt; Stimulerer aktivitet og nysgerrighed; Udfordrende; Trygt.

Metoden var et online-spørgeskema rettet mod 8 til 12 årige brugere og deres forældre, og respondenterne er fundet via popup-siden på pallesgavebod.dk. Deltagelse i undersøgelsen krævede forældrenes godkendelse. De deltagende børn fik mulighed for at være med i en konkurrence. Undersøgelsen blev gennemført i perioden ultimo november 2010 til primo januar 2011.

Til Center for Playwares rapport af brugeradfærd er de statistiske resultater udarbejdet på grundlag af data fra værktøjet Google Analytics. Bemærk: Google Analytics anvender IP-nummer som identifikation. Dette er dækkende for privat brug, men brug i skoler, biblioteker mv. er behæftet med en vis usikkerhedsfaktor. Resultaterne kan derfor udelukkende betragtes som tendenser i perioden fra medio januar til medio marts 2011.

Besøgende	Januar	Februar	Marts
Palles Gavebod	21.861	19.190	22.854
Spørg Olivia	7.016	7.016	7.572
Bibzoom	67.856	55.769	73.171
Litteratursiden	133.676	112.921	136.516
bibliotek.dk	175.973	174.009	193.133

Besøgende pr. 1000 borgere i målgruppen	Januar	Februar	Marts
Palles Gavebod	68	60	71
Spørg Olivia	15	15	16
Bibzoom	13	11	14
Litteratursiden	26	22	26
bibliotek.dk	34	34	37

» Palles Gavebod i top med antal besøgende «

	Antal/målgruppe	Ajourføringsdato	Alder
Palles Gavebod	320.000	2011	8-12 årige
Spørg Olivia	479.230	2010	8-12 årige
Bibzoom	5.169.601	2011	6-109 årige
Litteratursiden	5.169.601	2011	6-109 årige
bibliotek.dk	5.169.601	2011	6-109 årige

me kvartal sidste år i alt 41.427 besøg. Besøgstallet for pallesgavebod.dk er i perioden altså 296 % højere.

En mere bred sammenligning kan gøres med Bibzoom, bibliotekernes musiktilbud på nettet. Her er målgruppen hele Danmarks befolkning. Opgørelsesmetoderne er ikke direkte sammenlignelige, da Bibzooms tal er hentet fra Google Analytics og tallene fra Palles Gavebod måles i Danmarks Biblioteksindex. I sammenligningen er besøgstallet pr. 1.000 borgere langt højere for pallesgavebod.dk. Dette gælder, som det ses i grafen, også i sammenligning med andre netbiblioteker som Litteratursiden og bibliotek.dk.

Konceptet for pallesgavebod.dk har fra starten været at levere et høj kvalitetsprodukt i både indhold og udtryk og vilje til at sammenligne sig med de kommercielle udbydere af tjenester til målgruppen. En statistisk sammenligning med etable-

rede kommercielle sites til målgruppen, for eksempel andeby.dk, wendy.dk og frikvarter.dk, indikerer, at det valgte koncept for pallesgavebod.dk har vakt større interesse end konkurrenternes. De tre sites har med FDIMs (Foreningen af Danske Interaktive Medier) opgørelse for årets to første måneder henholdsvis 70.816, 15.772 og 11.265 besøg. Websitet gratispil.dk er et af de helt store hits blandt børn og unge, her ligger det månedlige besøgstal på ca. 3 mio.

Overdrages med et flot resultat Når bibliotekerne får overdraget Palles Gavebod den 1. juli ligger der allerede tusindvis af timer i etablering af brandet og et væld af erfaringer med udvikling og tilpasning af sitet til Danmarks sværeste og mest flygtige målgruppe.

Som den nyskabelse Palles Gavebod er, vil den fortsatte udvikling helt naturligt give en række spændende udfordringer

for det nye konsortium. Alle sejl er nu sat til for at sikre den gode formidling og alle de bedste resultater fra udviklings- og etableringsfasen. På indholdssiden gælder det de løbende leverancer fra kreative aktører, konsolidering af den store brugerkreds i målgruppen, fokus på fælles temaer og fortsat udvikling af de igangværende samarbejder med DR Ramasjang, Gyldendal, Filminstituttet, Børnerådet og mange flere. Derudover er web-løsningen så fleksibelt indrettet, at der i stor udstrækning er mulighed for løbende udvikling og tilpasning af sitet til målgruppens behov og bibliotekernes strategi på børneområdet. Der er god grund til at ønske tillykke med et flot resultat af den fælles indsats i det første lille år med Palles Gavebod.

Følg pallesgavebod.dk på Danmarks Biblioteksindex: http://bib.kpiindex.dk/KPIBibliotekerne_2011

Sophie Bruun

//Nethood – nyt partnerskab sikrer flere kompetencer til borgerne

Forestil dig ikke at kunne få adgang til din lønseddel, eller ikke at vide hvordan du kan sætte et cv op på computeren. Og virker tanken om Nem-ID mere overvældende end nem? Det er en situation, som mange borgere i dag står i. De har i stigende grad svært ved at kommunikere med det offentlige og har derfor svært ved at indgå på lige fod med andre i vidensamfundet.

For at dæmme op for denne udvikling har Styrelsen for Bibliotek og Medier indgået et nyt offentligt-privat samarbejde om projektet //Nethood, der skal styrke borgernes it-kompetencer ved at stille både computere og it-undervisning til rådighed. Brugere vil blive hjulpet i regi af //Nethood af enten biblioteksansatte, frivillige eller uddannede it-undervisere.

Mentorordninger

Udover it-undervisning vil der som del af projektet også blive etableret mentorordninger for unge, der deltager i de lokale udgaver af //Nethood. Mentorordningen skal styrke de unges motivation, lyst og forudsætninger for at komme i gang med en uddannelse, finde et (fritids)job eller på anden måde knytte bånd til erhvervslevet. Der er fokus på, at mentorerne til

ordningen rekrutteres fra det lokale erhvervsliv, så de unge lettere kan placere sig selv i relation til en konkret lokal sammenhæng.

//Nethood støttes af en pulje på 1,1 mio. kr. i Styrelsen for Bibliotek og Medier, som kan søges af biblioteker og medborgercentre i eller i nærheden af udsatte boligområder. Her er mange yngre og ældre borgere med anden etnisk herkomst end dansk og uden en kompetencegivende uddannelse, og de mangler ofte mulighed for at tilegne sig nødvendige it-kompetencer.

Unikt partnerskab

Projektet er resultatet af et unikt samarbejde mellem Styrelsen for Bibliotek og Medier, Integrationsministeriet, Microsoft, Foreningen Nydansker og BRFKredit. De deltagende parter bidrager med såvel finansiering som professionelle ressourcer til projektet. F.eks. leverer Microsoft software til projektet, men stiller også medarbejdere til rådighed som 'corporate social volunteers'. Det vil sige, at Microsofts medarbejdere kan deltage i //Nethood i deres arbejdstid.

Foreningen Nydansker er ansvarlig for mentorprogrammet, herunder undervisning af mentorerne, men udarbejder også en publikation med gode råd og vejledning i forbindelse med etablering af //Nethoods. Endelig donerer BRFKredit en række computere til projektet, der kan opstilles på de biblioteker, der deltager.

//Nethood er baseret på erfaringerne fra et tidligere samarbejde mellem Microsoft og Foreningen Nydansker, der nu bliver udvidet og udbygget, så det kan blive til gavn for endnu flere borgere.

Forskellige modeller

Man kan vælge at strikke sit lokale //Nethood sammen på flere måder, så det bedst muligt rammer den lokale målgruppe. Et element skal dog indgå i alle //Nethoods, nemlig et basistilbud om udvikling af it-brugerkompetencer. Her kan borgerne få styrket deres basale it-kompetencer i forhold til job- og informationssøgning, brug af mail, webbank, offentlige services og sociale medier.

Basistilbuddet kan man vælge at supplere med undervisning i mere kreative 'it-skaberkompetencer'. Her får borgere mulighed for at udfolde deres evner til at bruge it i forbindelse med egne kreative udtryk og faglige interesser – f.eks. hvis de vil skabe deres egen musik eller film på computeren. Endelig kan man som et sidste element inkludere den nævnte mentorordning i sit //Nethood.

Det videre forløb

Parterne bag projektet ser frem til at kunne lancere det første //Nethood medio juni. Den 16. september 2011 er der ansøgningsfrist for yderligere //Nethoods. Projektet vil herefter løbe frem til 2013, hvor erfaringerne efterfølgende kan bruges som inspiration på andre biblioteker.

» Et unikt eksempel på ny partnerskabsmodel «

Børnevenlige computere styrker it-færdigheder

Lisbet Vestergaard

Et samarbejde mellem Styrelsen for Bibliotek og Medier og IBM giver nu børnebibliotekerne mulighed for at få installeret børnevenlige computere med navnet KidSmart. En KidSmart-computer består af en helt normal pc med specielle børnespil installeret. Det hele er gemt væk i et specialdesignet plasticmøbel, så børnene ikke kan pille ved teknikken. Mange børn har fra en tidlig alder adgang til computere. Men slet ikke alle. Der er stadig en digital kløft, der skal

» Der er stadig en digital kløft, der skal bygges bro henover «

bygges bro henover. Med KidSmart-projektet får børnebibliotekerne nye metoder til at arbejde med de 3 til 6-årige børns informationskompetencer, sprog, talforståelse og begrebsdannelse. Projektet giver også nye indfaldsvinkler til socialt samvær og inklusion på børnebiblioteket.

KidSmart tager afsæt i et samarbejde med IBM, som donerer computere til bibliotekerne. Projektet retter sig især mod resourcesvage børn, der ikke har mulighed for at få hjælp og inspiration til it-læring i hjemmet.

Projektet etableres ikke kun for at opfylde pædagogiske målsætninger, men sigter også efter at inddrage personale og forældre og forbedre deres evner til at kommunikere med børn, deltage i deres akti-

viteter og understøtte deres digitale dannelse.

KidSmart er oprindeligt udviklet i USA. I Danmark har IBM doneret computere til bl.a. Hasle, Gellerup og Alderslyst Bibliotek. På baggrund af de gode erfaringer ønsker IBM og styrelsen at få KidSmart-computere ud til endnu flere skole- og børnebiblioteker. De første computere bliver sendt ud på bibliotekerne i løbet af juni 2011. Næste ansøgningsfrist er den 3. oktober. Alle interesserede biblioteker inviteres til at deltage, men ansøgninger fra de 16 kommuner, der i Landdistriktsredøgørelsen fra 2009 er defineret som yderkommuner vil blive prioriteret. Ansøgninger fra biblioteker og skolebiblioteker i udsatte boligområder vil ligeledes blive prioriteret.

Lav film på biblioteket

Lisbet Vestergaard

Styrelsen for Bibliotek og Medier, Det Danske Filminstitut og de seks centralbiblioteker slår nu kræfterne sammen for at styrke børn og unges muligheder for selv at skabe film.

Det fælles FILM-X ONLINE-projekt bygger på FILM-X-værkstedet for børn og unge, der gennem en årrække har været en stor succes i Filmhuset i København. Ideen bag FILM-X er, at en skoleklasse i helt enkle rammer og med professionelle værktøjer laver deres egne film. Målet er

nu at udbrede FILM-X ONLINE-konceptet til endnu flere børn og unge over hele landet.

Ambitionen er at etablere et websted med en bred vifte af filmværktøjer. Webstedet står ikke alene, men fungerer i sammenhæng med filmklip optaget af børnene selv i lokale, fysiske studier. Her er det tanken, at bibliotekerne skal spille en særlig rolle som 'hjemsteder' for de små studier, hvor børnebibliotekarere i rollen som guider kan sørge for, at skoleklasser, familier og klubber får gode oplevelser med at lave film.

FILM-X ONLINE på bibliotekerne kan også medvirke til at realisere en række af de strategiske målsætninger, der er formuleret i rapporten om *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* fra 2008. En af anbefalingerne i rapporten retter sig mod folke- og skolebibliotekets fælles opgave med at styrke børns evne til at skabe, tolke og udveksle alle former for analogt og

» Det Danske Filminstitut ser bibliotekerne som oplagte partnere «

digitalt indhold, deres såkaldte 'media literacy'.

Konceptet rummer netop elementer af skaben, tolkning og udveksling, der kan understøtte denne opgave gennem et konkret samarbejde mellem skole- og folkebiblioteker.

Det Danske Filminstitut ser bibliotekerne som oplagte partnere i afprøvning og forhåbentlig senere udbredelse af det kreative koncept, der giver børn, unge og deres familier nye muligheder for at udforske bibliotekernes performative rum. Filminstituttet står sammen med styrelsen og de seks centralbiblioteker bag en ansøgning til Egmontfonden, som der forventes svar på i juni 2011.

International RFID standard udgivet

ISO 28560 Information and documentation – RFID in libraries er udgivet pr. 1. april 2011 med tre dele:

Part 1: Data elements and general guidelines for implementation

Part 2: Encoding of RFID data elements based on rules from ISO/IEC 15962

Part 3: Fixed length encoding

Dansk Standard følger i maj 2011 op med DS/INF 28560 med dansk profil og Styrelsen for Bibliotek og Medier med en Råd & Vink om anskaffelse af RFID.

Leif Andresen

Europeana v1.0 WP3

Det afsluttende møde i Wien i ekspertgruppen om semantik, metadata m.v. i Europeana v1.0 (WP3) blev afholdt den 28. til 29. marts 2011. Der er nu en version 5.2.1 klar af *Europeana Data Model (EDM)*, der afløser den nuværende mere simple model ESE. Efter afslutning af Europeana v1.0 bliver opgaven med at sikre drift og udvikling til og med 2014 varetaget af et mere fokuseret projekt *Europeana Version 2* med 10 partnere (Europeana v1.0 har 134 partnere). Den bredere inddragelse skal ske via *The Council of Content Providers and Aggregators (CCPA)* for dataleverandører og via et netværk *Europeana-Tech* under Europeana Version 2 for teknikere og forskere. EuropeanaTech igangsættes med *EuropeanaTech Conference* den 4. til 5. maj 2011, som bliver den primære Europeana 2011-event i forhold til teknologi, forskning og udvikling.

Leif Andresen

OCLC EMEA Regional Council 2011 Annual Meeting

Den 2. til 3. marts blev det andet OCLC EMEA (Europa, Mellemøsten og Afrika) regionale medlemsmøde afholdt. Årets tema var *Breaking down barriers to knowledge* med en række faglige oplæg, bl.a.: Fremtidens internet i 3D, Mobilteknologi i biblioteket samt Linked Data generelt og eksemplificeret i Virtual International Authority File (VIAF).

Leif Andresen

JISC årskonference i Liverpool

Repræsentanter fra DEFF deltog på JISCs (Joint Information Systems Committee) årskonference i Liverpool den 14. og 15. marts. Det centrale emne på konferencen var de store udfordringer, universiteterne står over for som følge af kraftige nedskæringer og omstruktureringer på undervisningsområdet i England. Derudover var der workshops, som stort set alle havde fokus på formidling og tilgængelighed af viden. DEFF havde en stand på konferencen, hvor WAYF og programgruppen *Mødet med Brugeren* præsenterede projektet *Brugerkaravanen*.

René Olesen

UKSG konference, Harrogate i England

Dorte Thuesen, Susanne Christoffersen, Bo Öhrström og Kirsten Due deltog i den årlige UKSG konference den 3. til 6. april 2011 i Harrogate i England. Konferencen er en blanding af plenumoplæg afbrudt af parallelle workshops samt udstillings-

aktiviteter med gode muligheder for møder med mange vigtige forlag og serviceleverandører. Over 820 personer fra hele verden deltog i konferencen.

Næste år afholdes konferencen i Glasgow i Skotland.

Kirsten Due

IFLA presidential meeting

Jens Thorhauge deltog den 14. til den 15. april som moderator i IFLA-præsident Ellen Tises konference *Libraries Driving Access to Knowledge: Action for Europe* i Haag. Konferencens vigtigste konklusion var, at bibliotekerne ikke er gode nok til lobbyisme i EU-parlamentet og EU-kommissionen, og at det er bydende nødvendigt at ændre situationen. Emnet forventes drøftet på EBLIDAs og Naples Annual Meeting i Malaga den 26. til 27. maj, hvor Jens Thorhauge holder oplæg om *e-services in public libraries*.

Jens Thorhauge

BIBLIOTEKSLEDERMØDE 2011

Årets Biblioteksledermøde afholdes tirsdag den 15. til onsdag den 16. november 2011 på Hotel Nyborg Strand • Invitationer udsendes medio september

Indsatsområder under Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker 2012

Allerede nu kan dit bibliotek begynde at forberede ansøgninger til Udviklingspuljen for 2012. En beskrivelse af de strategiske indsatsområder med tilhørende vejledning og ansøgningskema er nu tilgængelige på www.bibliotekogmedier.dk. Indsatsområderne er primært en fortsættelse af sidste års opfølgning på rapporten om folkebibliotekerne i vidensamfundet. I 2012 er indsatserne:

- **Bedre læsekompetencer hos unge og voksne**
Formål: At motivere læsesvage voksne til at styrke deres læsevner, såvel i fritiden som i arbejdsmæssige situationer.
- **Biblioteksbetjening af børn**
Formål: Fortsat afprøvning og udvikling af koncepter, som rapporten *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* formulerer.
- **Biblioteksbetjening af unge**
Formål: Udvikling af modeller til at tiltrække og fastholde nye og forskellige typer af brugere blandt unge.
- **Borgerinddragelse og frivillighed**
Formål: At afprøve nye idéer til borgerinddragelse på bibliotekerne og styrke borgernes engagement og deltagelse i bibliotekernes udvikling.
- **Det inspirerende og performative biblioteksrum**
Formål: At udvikle koncepter for ny formidling af litteratur og andre kultur- og kunstformer i biblioteksrummet.
- **Skolebiblioteket**
Foreløbigt formål: Fokus på læsning og digitale læremidler.

Jonna Holmgaard Larsen

Danskerne's Digitale Bibliotek - idéudviklingsdag

Den 23. marts deltog 130 biblioteksfolk fra hele landet i en idéudviklingsdag, som Bibliotek og Medier havde initieret på vegne af Koordinationsgruppen for Netbiblioteker. Formålet med dagen var

at få en masse nye idéer og projekter på banen over for tre testpaneler. Der blev i alt undfanget 29 idéer og alle fik kompetent feedback på deres præsentation. Idéernes spændvidde var meget bred og repræsenterede både helt nye og uprøvede idéer og udbygning og national udbredelse af eksisterende koncepter samt mere debatskabende indlæg.

Med idéudviklingsdagen skød Koordinationsgruppen også årets første ansøgningsrunde i gang. Koordinationsgruppen gennemfører i 2011 fire ansøgningsrunder, hvor der kan søges om tilskud til projekter, der kan bidrage til udvikling af bibliotekernes digitale services. Første ansøgningsfrist var 28. april. Øvrige ansøgningsfrister er: 3. juni, 25. august og 28. oktober 2011.

Find mere materiale fra Idéudviklingsdagen på Bibliotek og Mediers hjemmeside: www.bibliotekogmedier.dk/biblioteksomraadet/fokusomraader/udvikling-af-det-digitale-bibliotek/ideudviklingsdag/. Her finder du også et link til ansøgningskemaet. Siden opdateres løbende med billeder og præsentationer. Tak til alle der bidrog til en positiv og succesfuld dag.

Gitte Beha Smed

Arkitektur og design i Hamlets baggård

I strålende forårssol bød Børnekulturens Netværk den 22. marts velkommen til en inspirationskonference om formidling af arkitektur og design for børn og unge.

De 220 deltagere var samlet på Kulturværftet, Helsingørs nye kulturelle fyrtårn, og lod sig inspirere af oplæg fra ind- og udland, temasessions og et efterprogram med forskellige rundvisninger på bl.a. det nye Helsingør Bibliotek.

Konferencen, der var arrangeret i samarbejde med Helsingør Kommune, gav bud på, hvordan arkitektur og design kan få en central plads i børn og unges dagligdag. Børnekulturens Netværk har gen-

nem flere år haft fokus på området, og dette har bl.a. resulteret i, at en række aktører på området har etableret en forening, der bærer indsatsen videre. Landsforeningen arkitektur og design for børn og unge (AD/BU) er forankret hos Akademiske Arkitekter.

Den intense stemning på konferencen og de mange engagerede deltagere tyder på, at der er et brændende ønske om at gøre en forskel på arkitektur- og designområdet. Børnekulturens Netværk ser frem til, at denne indsats også spejler sig i det treårige *Ungemodelforsøg*, der starter til sommer.

Læs mere om arkitektur- og designkonferencen og ungemodelforsøget på Børnekulturportalen, www.boernogkultur.dk

Anne-Kristine Mortensen

Ny forskning i Bogstart

Center for Børnesprog, Syddansk Universitet, gennemfører i første halvår af 2011 en undersøgelse af *Bogstartprogrammets* betydning for børns sprogtilegnelse. Undersøgelsens mål er at belyse *Bogstarts* potentiale i forhold til styrkelse af det sproglige hjemmelæringsmiljø hos familier i udsatte boligområder.

Center for Børnesprog baserer undersøgelsen på en kombination af kvantitative og kvalitative metoder, nemlig interview med de involverede familier samt observation af familierne. Center for Børnesprog samarbejder med bibliotekerne i Sønderborg og Vollsmose om undersøgelsen, der i sommeren 2011 munder ud i en rapport.

Lisbet Vestergaard

Ramasjang – hvor har bussen været?

DRs rullende Ramasjang-redaktion har siden marts sendt live fra en række biblioteker, blandt andet Ballerup, Roskilde, Farum og Middelfart.

I løbet af foråret vil børnebibliotekerne i Slagelse, Kalundborg, Høng, Hjørring, Odder, Jelling og Aarhus også lægge hus

til de populære live-programmer, der sendes alle hverdage kl. 18.00 på Ramasjang.

Samarbejdsprojektet mellem DR og bibliotekerne er støttet af Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker og sigter mod at inddrage børn fra hele landet og eksperimentere med innovative temaaktiviteter, der kan eksponere både de fysiske børnebiblioteker og pallesgavebod.dk som attraktive tilbud for 'twens'.

Lisbet Vestergaard

Konference om læsning

Tirsdag den 30. august kl. 9.30-16.00 afholder Styrelsen for Bibliotek og Medier en konference om, hvordan folkebibliotekerne på nye og virkningsfulde måder kan styrke unge og voksnes læsevner. Konferencen kommer til at rumme en blanding af inspirationsoplæg, workshops og idégenerering. Arrangementet vil foregå på Kulturøen i Middelfart. Flere informationer om programmet og tilmelding vil blive lagt på www.bibliotekogmedier.dk i løbet af juni.

Lisbet Vestergaard

Open Access Udvalgets rapport offentliggjort

Forsknings- og Innovationsstyrelsen har nu offentliggjort Open Access Udvalget rapport: *Anbefalinger til implementering af Open Access i Danmark – Afsluttende rapport*. Rapporten indeholder 16 anbefalinger og hovedbudskaberne fra Open Access Udvalget er at:

- der så vidt muligt skal være fri adgang til resultaterne af al offentlig finansieret forskning
- publicering i Open Access fortsat skal baseres på en publiceringsproces med indbygget kvalitetskontrol i form af peer review
- Open Access ikke må være en hindring for, at resultater af dansk forskning bliver publiceret i tidsskrifter med højeste prestige
- langtidsadgang til danske forskningspublikationer og forskningsdata skal stå højt på agendaen

- udvalget har udarbejdet anbefalinger både i forbindelse med grøn og gylden Open Access, men at det er udvalgets vurdering, at grøn Open Access er den mest fremkommelige vej, hvilket også fremgår af udvalgets anbefalinger
- udvalget anbefaler, at interessenter i dansksprogede publikationer udarbejder Open Access-forretningsmodeller.

De 16 anbefalinger handler bl.a. om etablering af en national Open Access-politik, mere internationalt samarbejde, langtidsbevaring og en Open Access-løsning for dansksprogede monografier og tidsskrifter.

Lise Mikkelsen

Hvad skete der med eDag3?

eDag3 kampagnen, som løb af stablen den 1. november 2010 og tre uger frem, havde sloganet "det skal være nemmere at være på nettet i Danmark". Kampagnen var delt i to dele: En massekommunikationsdel, hvor der blev kørt en landsdækkende informationskampagne og en netværksdel, som byggede på udbredelse og understøttelse af brugen af digitale selvbetjeningsløsninger gennem netværk. Styrelsen for Bibliotek og Medier deltog med bibliotek.dk.

Målet med at inddrage bibliotek.dk i informationskampagnen var at skabe øget fokus på, at bibliotek.dk er mere end fastformsmaterialer og bestil/reservér. Der blev derfor lagt vægt på den direkte adgang til digitale materialer, som bibliotek.dk også rummer, eksempelvis musik, e-bøger, leksikonartikler og services som f.eks biblioteksvagten. Samlet set fangede kampagnen næsten tre ud af fires opmærksomhed, hvilket må siges at være positivt.

Målet med netværksdelen var at inddrage relevante parter, som kunne bidrage med interesseopbakning og formidling til borgerne samt afholde events og andre arrangementer, der understøttede kampagnen. Bibliotekerne rundt om i

landet var rigtig gode til at støtte op omkring informationskampagnen, f.eks afholdt Guldborgsund Bibliotekerne otte meget velbesøgte kurser om selvbetjening med NemID. Desuden er der afholdt kurser i *Digital post – kommuniker med det offentlige*, *Din sundhed på nettet*, *Internettet i din hverdag* samt brugervejledning i det lokale *Børneintra*.

*Eva Sønderstrup-Andersen
og Leif Andresen*

Ny bekendtgørelse om biblioteksafgift

Kulturministeren har udstedt en ny bekendtgørelse om biblioteksafgift, som er trådt i kraft den 1. april 2011. Udkastet til bekendtgørelsen har inden udstedelsen været sendt i høring blandt centrale interessenter. Med den nye bekendtgørelse foretages nogle tekniske og administrative justeringer i ordningen. På styrelsens hjemmeside kan du læse nærmere om, hvad ændringerne indebærer og downloade den nye *Vejledning om Biblioteksafgift*, der afløser den tidligere *Biblioteksafgift*.

Henrik Bang Nielsen

FM 4 – den fjerde landsdækkende FM-radiokanal

Processen frem til udbuddet af den fjerde landsdækkende FM-radiokanal var, som beskrevet i sidste nummer af *Bibliotek og Medier*, ret intens for Styrelsen for Bibliotek og Medier. Der kom imidlertid kun én ansøgning. Radio- og tv-nævnet fandt, at den levede op til betingelserne. Radio- og tv-nævnet kunne derfor den 8. april offentliggøre, at Berlingske People A/S havde vundet tilladelsen til at drive den fjerde landsdækkende FM-radiokanal, der afløser DRs P2 fra 1. november 2011. Berlingske People A/S er et selskab stiftet af Berlingske Media A/S og People Group A/S og vil drive kanalen under navnet Radio 24syv.

Kaspar D. Lindhardt

Anbefalinger til implementering af Open Access i Danmark er publiceret i en dansk og engelsk udgave i marts 2011.

Vejledning om Biblioteksafgift er publiceret i april 2011.

Publikationerne kan downloades på www.bibliotekogmedier.dk

Access to Research and Technical Information in Denmark er publiceret i maj 2011 af Forsknings- og Innovationsstyrelsen samt DEFF. Publikationen kan downloades på www.deff.dk.

Beretning 2010 fra Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek er publiceret i en dansk og engelsk udgave i maj 2011.

Scandinavian Public Library Quarterly nr. 1 er publiceret i marts 2011.

Cecilie Ørsnes, cand.mag., er ansat som konsulent i Aviser og Blade i perioden fra 15. januar til 31. december 2011.

Pinar Tilif, cand.polit., er ansat som økonomikonsulent i Ressourcer fra 1. februar 2011.

Afsender: Styrelsen for Bibliotek og Medier, H. C. Andersens Boulevard 2, 1553 København V

UDGIVERADRESSERET
MASKINEL MAGASINPOST
ID: 42658